

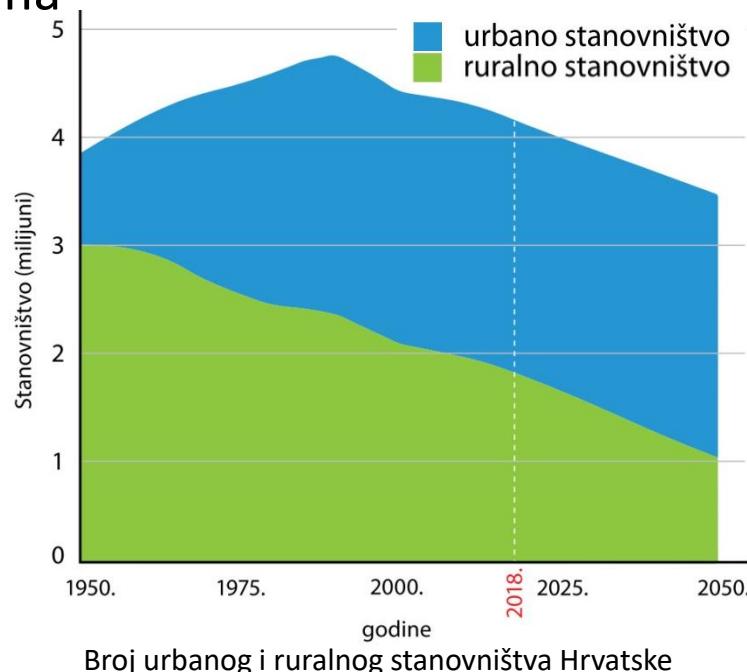
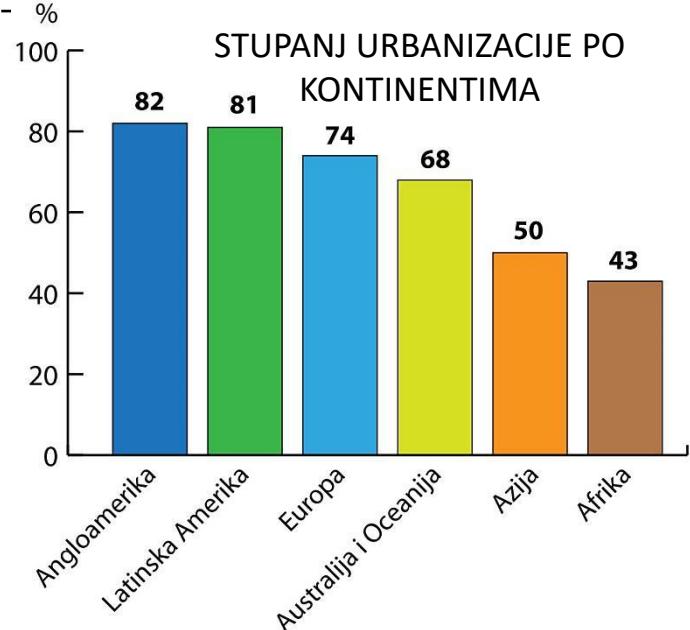
Osnovne značajke naseljenosti Hrvatske

UDŽBENIK 58. – 62. str.

TERITORIJALNO – UPRAVNI USTROJ

- Hrvatska je upravno podijeljena na:
 - **21 županiju** (20 županija + Grad Zagreb kao 21. županija)
 - **128 upravnih gradova**
 - **429 općina**
- u Hrvatskoj je ukupno **6 756 naselja**
 - oko **139 urbanih naselja** (imaju obilježja grada), a prosjeku s 360 stanovnika
- **46%** stanovništva živi na selu, **54%** u gradovima
- 4 najveća grada:
 - **Zagreb** – 790 000 st
 - **Split** – 178 000 st
 - **Rijeka** – 129 000 st
 - **Osijek** – 108 000 st

TERITORIJALNO – UPRAVNI USTROJ

- velik broj gradova i općina uveden je radi **decentralizacije upravljanja** i **ravnomjernog razvoja** svih dijelova Hrvatske
- **županije** – teritorijalne jedinice koje postojale još u srednjem vijeku
 - povezuju područja koja su slična po **prirodnim, prometnim, gospodarskim, tradicijskim, demografskim** i drugim obilježjima
 - Zagreb ima poseban status kao glavni grad i županija
- **NUTS regije** – regionalizacija temeljena na statističkim potrebama i po broju stanovnika u Europskoj uniji
 - Hrvatska je podijeljena na **Kontinentalnu** i **Jadransku Hrvatsku**

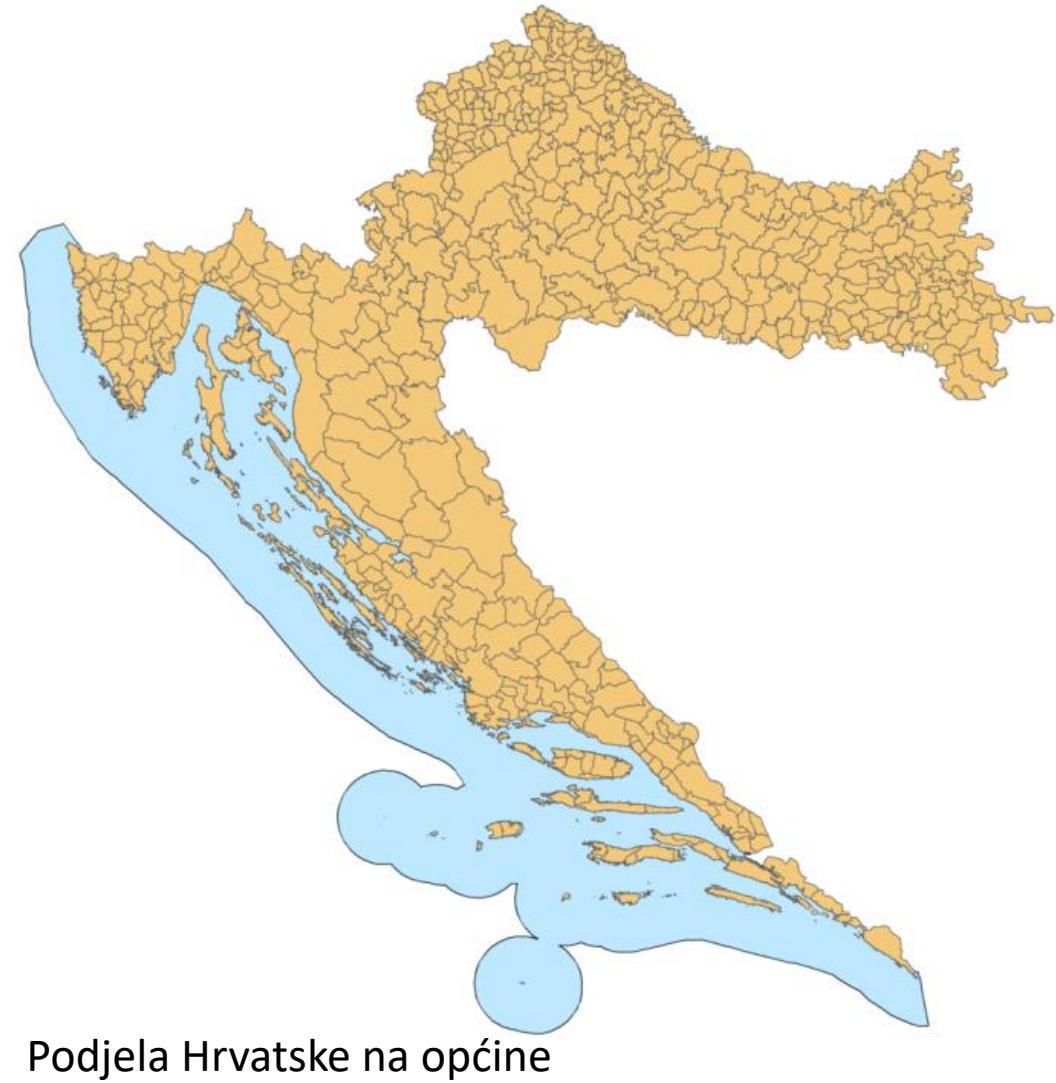
NUTS – (*fra. Nomenclature des unités territoriales statistiques*) – Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku

Županije u Austro-Ugarskoj monarhiji

Županije u 10. st

Podjela Hrvatske na županije

128 upravnih gradova
429 općina

SEOSKA NASELJA (RURALNA NASELJA)

- **SELO** je naselje s manjim brojem stanovnika koje se bavi uglavnom **primarnim djelatnostima** (*poljoprivreda, stočarstvo, ribarstvo*)
- **46%** stanovništva Hrvatske živi na selu
- u Hrvatskoj je **6 617 seoskih naselja** u prosjeku sa **360** stanovnika
 - *80% sela ima manje od 500 st, a 40% manje od 100 stanovnika*
 - *2011. g – 148 sela s 1, 2 ili 3 stanovnika*
- **najmanja sela** su u Gorsko-kotlinskoj Hrv., na otocima, u Istri i Dalmatinskoj zagori
- **najveća sela** su u Istočnoj Hrvatskoj:
 - **Čepin** (11 600 st) i **Višnjevac** (7 200), **Darda** (6 900) i **Tenja** (7 400) kod Osijeka
 - **Pitomača** (10 000 st) kod Virovitice
 - **Gunja** (3 750 st) kod Županje
 - **Ivankovo** (8 000 st) kod Vinkovaca

OBILJEŽJA SEOSKIH NASELJA

- tri osnovna tipa seoskih naselja:
 - **raštrkana** – gorski i brežulkasti dijelovi (*najviše sela u RH je ovog tipa*)
 - imaju niz zaselaka – Gorska Hrvatska, slavonske gore, Hrv. Zagorje
 - **grupirana** – uz prometnice (Istočna Hrvatska), obalu ili na brežuljcima (akropole u Istri)
 - **osamljena** – stočarski stanovi u Gorsko-kotlinskoj Hrvatskoj ili poljoprivredna gazdinstva u Panonsko-peripanonskoj Hrv.

Motovun – akropsko naselje u Istri

Stara Novalja – grupirani tip naselja na otoku Pagu

Oblici seoskih naselja

Naselje Bijelo Brdo u blizini Osijeka

Naselje Pitomača u Podravini

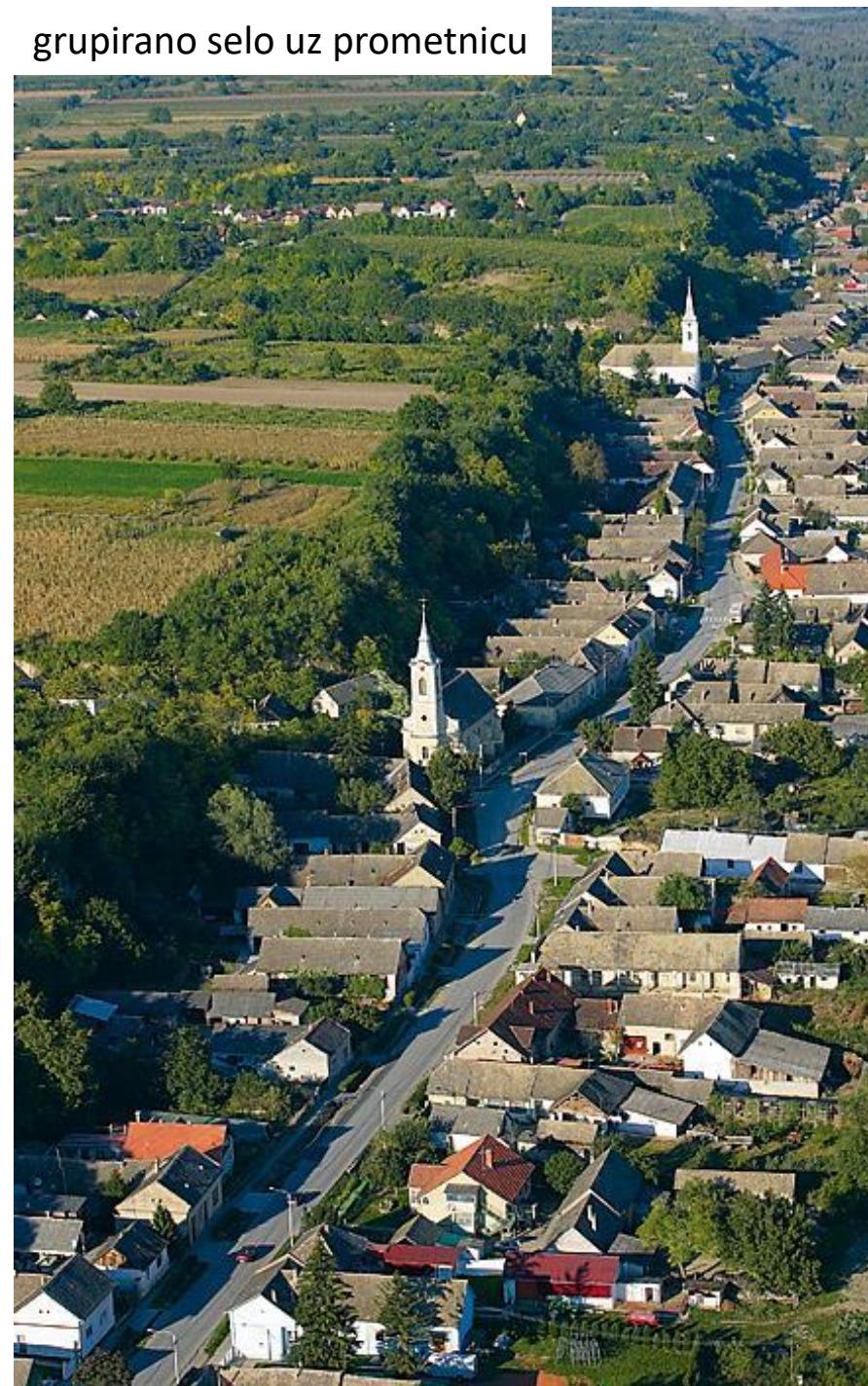

Naselje Breštane u Lici

Naselje Tar u Istri

grupirano selo uz prometnicu

zbijeno selo

raštrkano selo

GRADSKA NASELJA (URBANA NASELJA)

- **GRAD** je veće naselje u kojem je većina stanovništva zaposleno u **sekundarnim, tercijarnim i kvartarnim djelatnostima**
- **KRITERIJI ZA PROGLAŠENJE GRADA**
 - **urbanistički** – gusta gradnja, fizionomija
 - **funkcionalni** – većina stanovništva se bavi sekundarnim, tercijarnim i kvartarnim djelatnostima
 - **razina centraliteta** – širina područja koje gravitira gradu (koristi usluge grada)
- prema veličini razlikujemo:
 - velike gradove – Zagreb, Split, Rijeka i Osijek
 - srednji gradovi – više od 7 000 stanovnika
 - mali gradovi – više od 2 000 stanovnika
- u Hrvatskoj je **139 gradskih naselja (128 su upravni gradovi)**
 - **54% stanovništva** živi u gradovima (1857. – 12%; 1948. – 25%; 2011.- 54%)

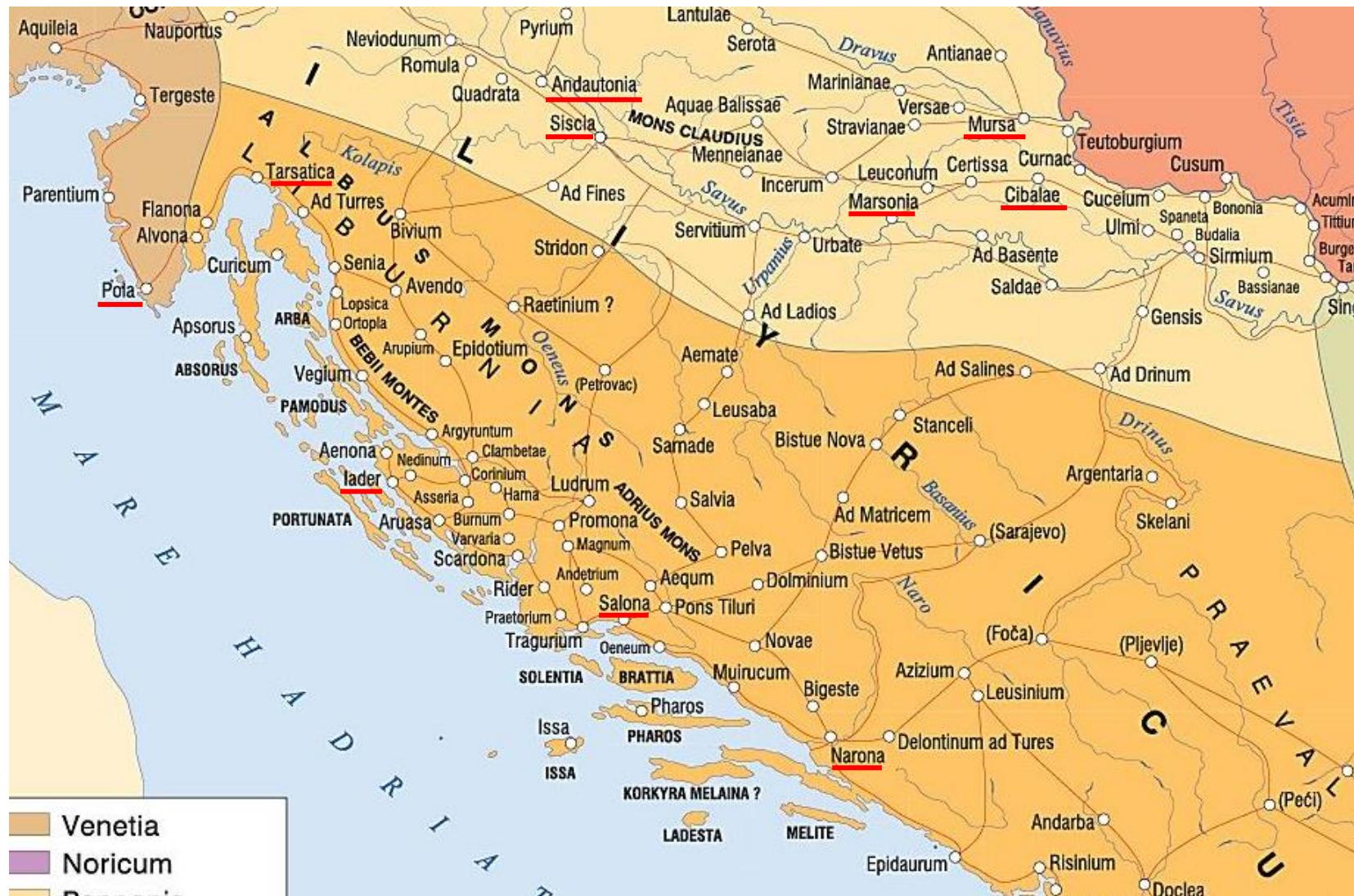
RAZVOJ HRVATSKIH GRADOVA

- prve gradove (naselja) grade **Iliri – Japodi (kod Otočca)** i **Segestica (Sisak)**
- **stari Grci** – grade uglavnom na srednjodalmatinskim otocima i obali
 - **Issa – Vis, Pharos – Stari Grad na Hvaru, Tragurij – Trogir, Epetij – Stobreč**

RAZVOJ HRVATSKIH GRADOVA

- Rimljani – grade mrežu gradova na području cijele Hrvatske
 - Pola (Pula), Tarsatica (Rijeka), Salona (Solin), Narona (Vid kod Metkovića), Siscia (Sisak), Mursa (Osijek), Andautonia (Zagreb), Cibalia (Vinkovci), Iadera (Zadar)...

RAZVOJ HRVATSKIH GRADOVA

- u **srednjem vijeku** se uništava Rimska mreža gradova, nastaju novi gradovi na križištu trgovačkih putova (sajmišta), burgovi i uz samostane
 - Gradec, Kaptol, Varaždin, Koprivnica, Križevci, Virovitica, Vukovar...
- **za vrijeme osmanlijskih osvajanja** gradovi se okružuju bedemima
 - planski se grade obrambeni gradovi – Karlovac, Slavonski brod, Bjelovar...

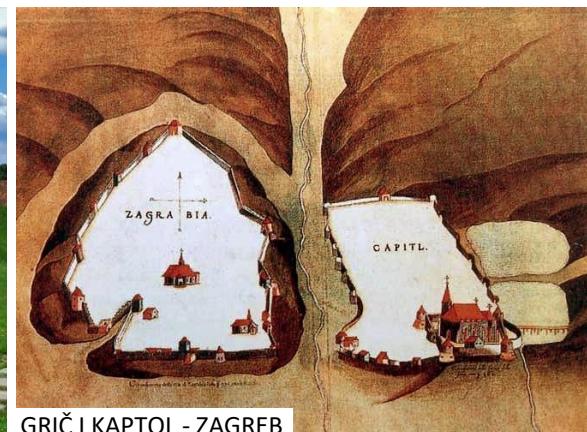
SLAVONSKI BROD

KARLOVAC

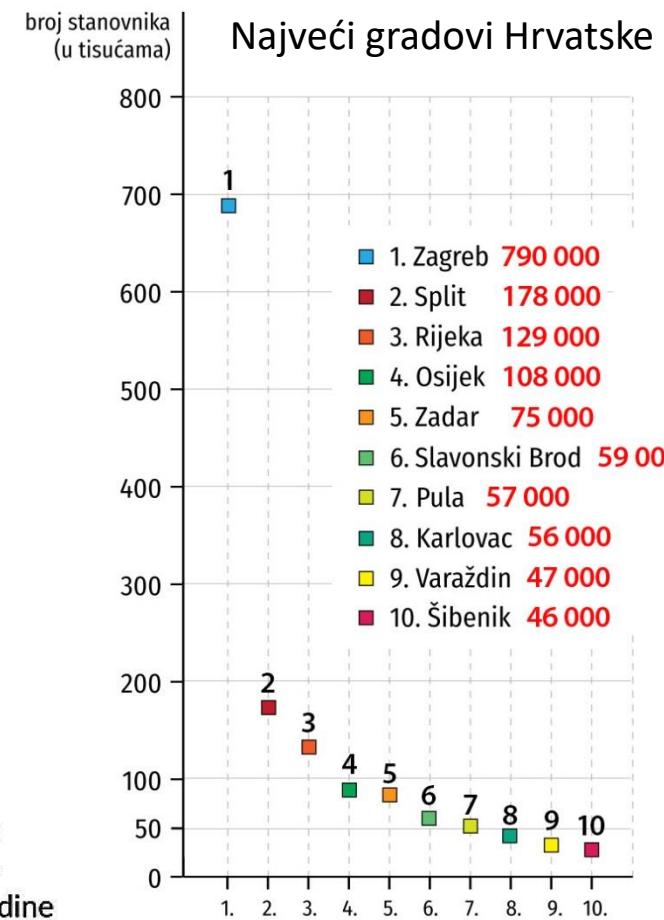
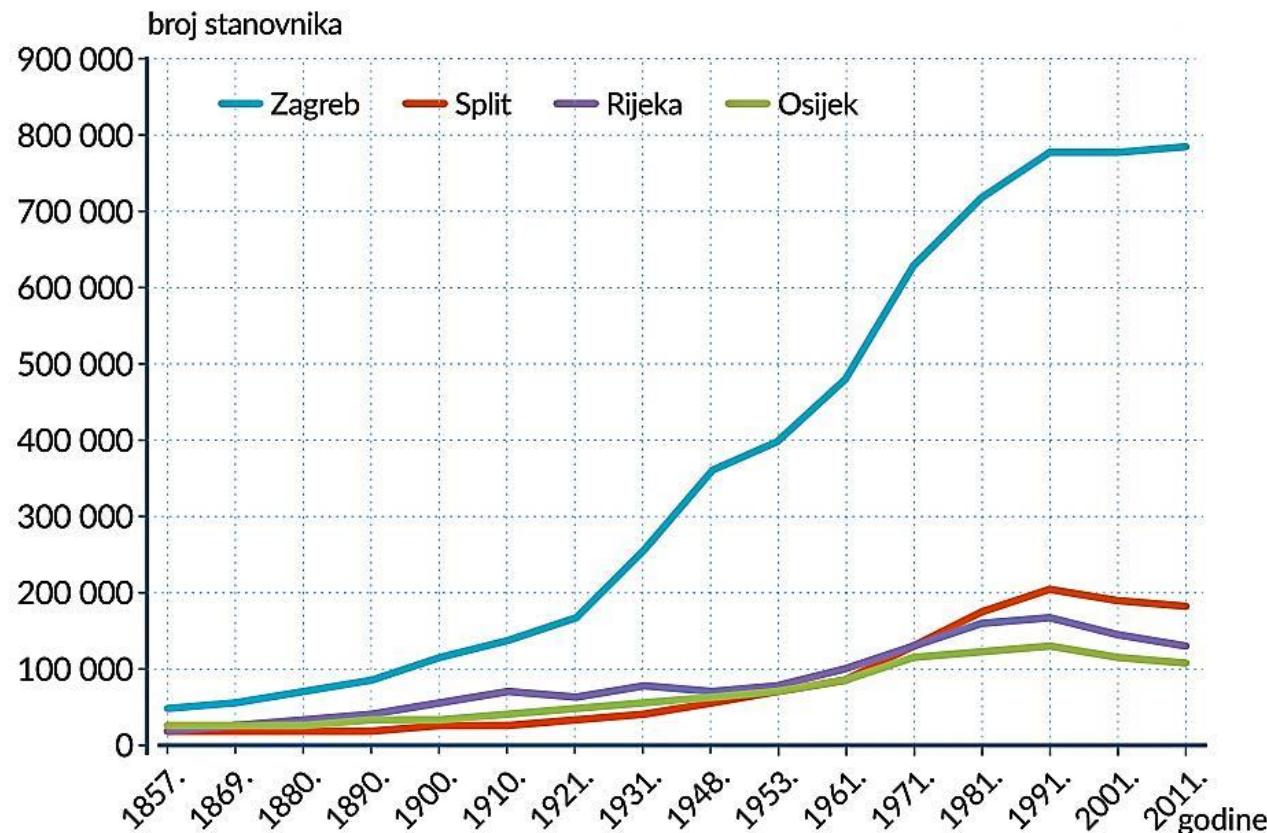
VARAŽDIN

GRIČ I KAPOLT - ZAGREB

RAZVOJ HRVATSKIH GRADOVA

- u 19. st većina gradova imala je **do 5 000 st**
 - početkom 20. st samo **5 gradova imalo je više od 20 000 st** (*Rijeka, Pula, Zagreb, Split i Osijek*)
 - od 1950-ih godina zbog **industrijalizacije** hrvatski gradovi bilježe **porast br. stanovnika**
 - po popisu 2011. – **19 gradova** ima više od 20 000 st

GRADSKA NASELJA (URBANA NASELJA)

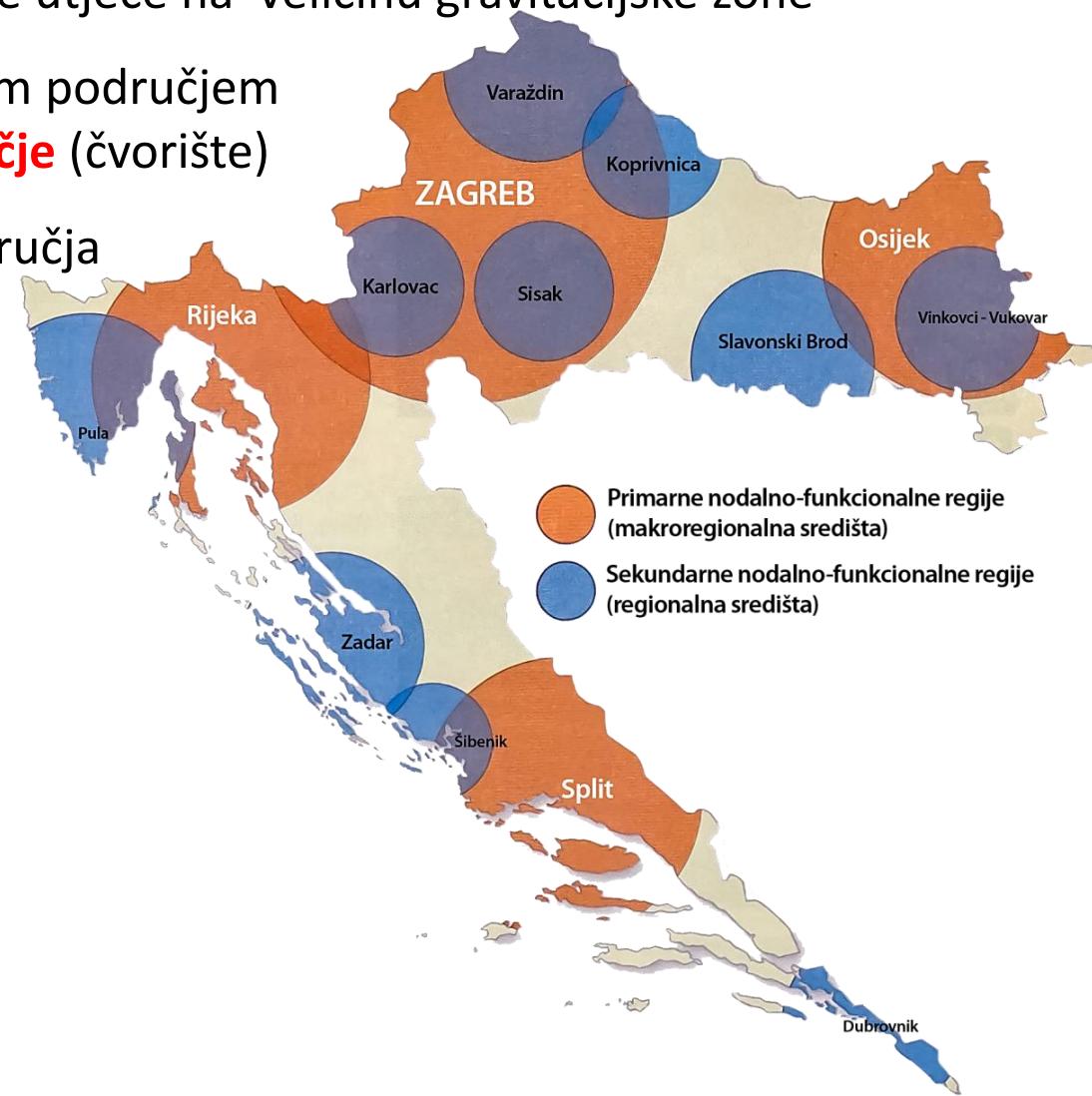
– neravnomjeran raspored gradova – više gradova je na obali

- Splitsko-dalmatinska županija – 16 gradova
- Primorsko-goranska – 14 gradova
- Istarska – 10 gradova
- Brodsko-posavska – 2 grada

ŽUPANIJA	BROJ GRADOVA	GRADOVI
Zagrebačka	10	Dugo Selo, Ivanić-Grad, Jastrebarsko, Samobor, Sveta Nedjelja, Sveti Ivan Zelina, Velika Gorica, Vrbovec, Zaprešić
Krapinsko-zagorska	7	Donja Stubica, Klanjec, Krapina, Oroslavje, Pregrada, Zabok, Zlatar
Sisačko-moslavačka	6	Glina, Hrvatska Kostajnica, Kutina, Novska, Petrinja, Popovača, Sisak
Karlovačka	5	Duga Resa, Karlovac, Ogulin, Ozalj, Slunj,
Varaždinska	6	Ivanec, Lepoglava, Ludbreg, Novi Marof, Varaždin, Varaždinske Toplice
Koprivničko-križevačka	3	Đurđevac, Koprivnica, Križevci
Bjelovarsko-bilogorska	5	Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica, Grubišno Polje
Virovitičko-podravska	3	Orahovica, Slatina, Virovitica
Požeško-slavonska	5	Kutjevo, Lipik, Pakrac, Pleternica, Požega
Brodsko-posavska	2	Nova Gradiška, Slavonski Brod
Osječko-baranjska	7	Beli Manastir, Belišće, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Osijek, Valpovo
Vukovarsko-srijemska	5	Ilok, Otok, Vinkovci, Vukovar, Županja
Međimurska	3	Čakovec, Mursko Središće, Prelog
Ličko-senjska	4	Novalja, Senj, Otočac i Gospić
Grad Zagreb	1	Zagreb
Istarska	10	Buje, Buzet, Labin, Novigrad, Pazin, Poreč, Pula, Rovinj, Umag, Vodnjan
Primorsko-goranska	14	Bakar, Cres, Crikvenica, Kastav, Kraljevica, Krk, Mali Lošinj, Novi Vinodolski, Opatija, Rab, Rijeka, Čabar, Delnice
Zadarska	6	Benkovac, Biograd na Moru, Obrovac, Pag, Nin, Zadar
Šibensko-kninska	5	Drniš, Knin, Skradin, Šibenik, Vodice
Splitsko-dalmatinska	16	Hvar, Imotski, Kaštela, Komiža, Makarska, Omiš, Sinj, Solin, Split, Stari Grad, Supetar, Trilj, Trogir, Vis, Vrgorac, Vrlika
Dubrovačko-neretvanska	5	Dubrovnik, Korčula, Metković, Opuzen, Ploče

NODALNO-FUNKCIONALNE REGIJE

- gradovi imaju utjecaj na svoju okolicu – **gravitacijska zona grada**
- **gospodarska, uslužna, obrazovna, upravna, kulturna i dr. funkcija grada**
- gustoća i pružanje prometne mreže utječe na veličinu gravitacijske zone
- veći gradovi sa svojim gravitacijskim područjem čine **nodalno-funkcionalno područje** (čvorište)
 - gradovi su čvorišta okolnog područja

NODALNO-FUNKCIONALNE REGIJE

4 MAKROREGIJE (*makroregionalna središta*):

1. ZAGREBAČKA – Zagreb

- Karlovac, Varaždin, Čakovec, Sisak, Bjelovar, Koprivnica, Virovitica, Velika Gorica

2. SPLITSKA – Split

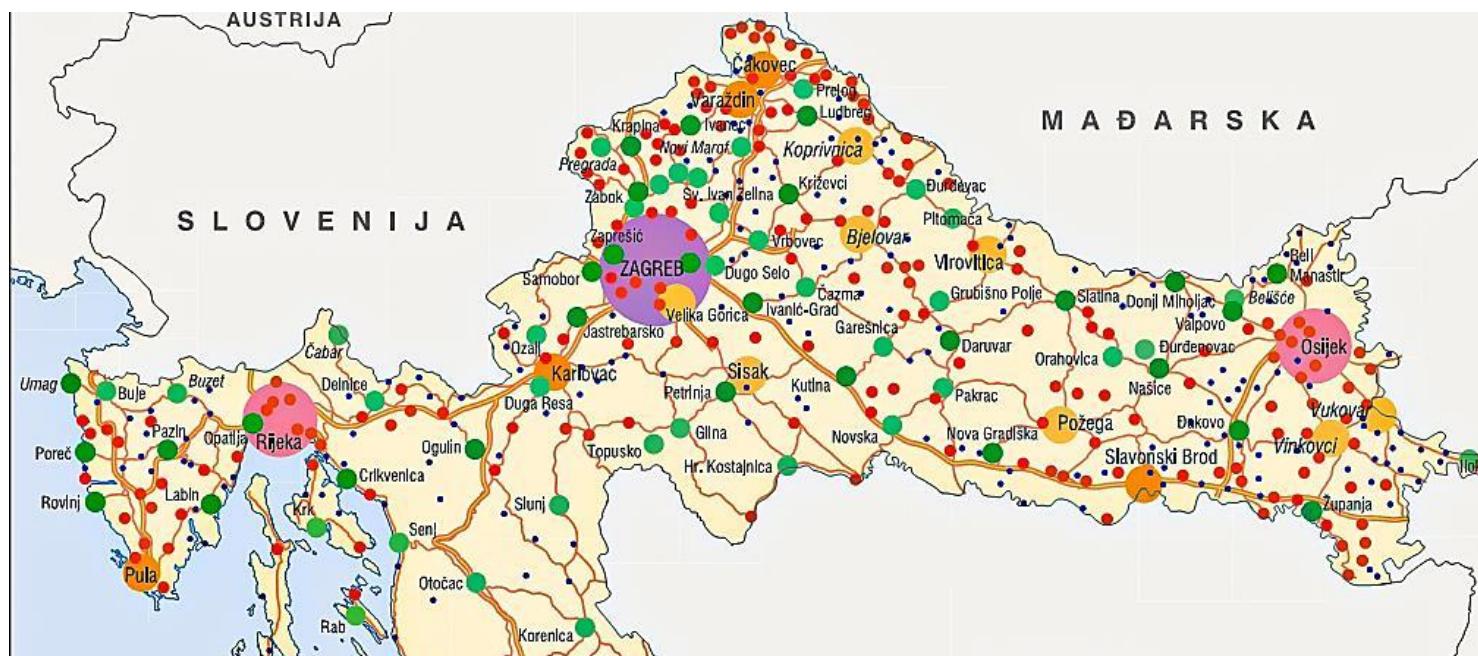
- Zadar, Šibenik, Dubrovnik

3. RIJEČKA – Rijeka

- Pula

4. OSIJEČKA – Osijek

- Slavonski Brod, Vukovar, Vinkovci i Požega

– Zagreb

- Karlovac, Varaždin, Čakovec, Sisak, Bjelovar, Koprivnica, Virovitica, Velika Gorica

– Split

- Zadar, Šibenik, Dubrovnik

– Rijeka – Pula

– Osijek

- Slavonski Brod, Vukovar, Vinkovci i Požega

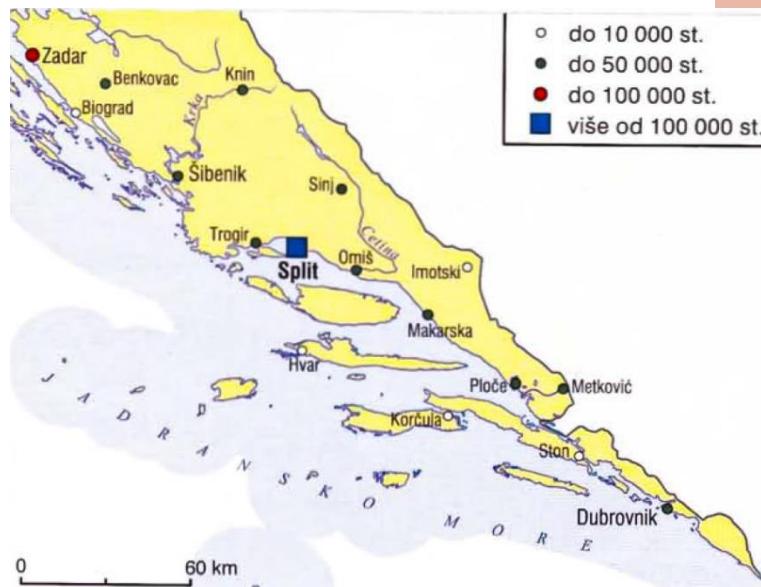
ZAGREBAČKA MAKROREGIJA

- najveći grad i tradicionalno središte države – gravitacijsko područje cijela Hrvatske
- obuhvaća područje središnje i dijela gorske Hrvatske
 - **35%** teritorija i oko **49%** stanovništva (u samom Zagrebu živi 19% stanovništva RH)
- dominantno gospodarsko i upravno značenje Zagreba (glavni grad)
 - **najveća koncentracija ukupne hrvatske gospodarske, kulturne, društvene, obrazovne, znanstvene i dr. djelatnosti**
 - **70%** kapitala Hrvatske i oko polovica ukupne gospodarske moći Hrvatske
- danas je Zagreb **funkcionalno povezan sa svojom okolicom** – Sesvete, Zaprešić, Velika Gorica i Samobor – s njima čini **najveću urbanu regiju u RH s više od 1 mil. st**
- **regionalna središta:** Karlovac, Sisak, Velika Gorica, Varaždin, Čakovec, Koprivnica, Bjelovar i Virovitica

SPLITSKA MAKROREGIJA

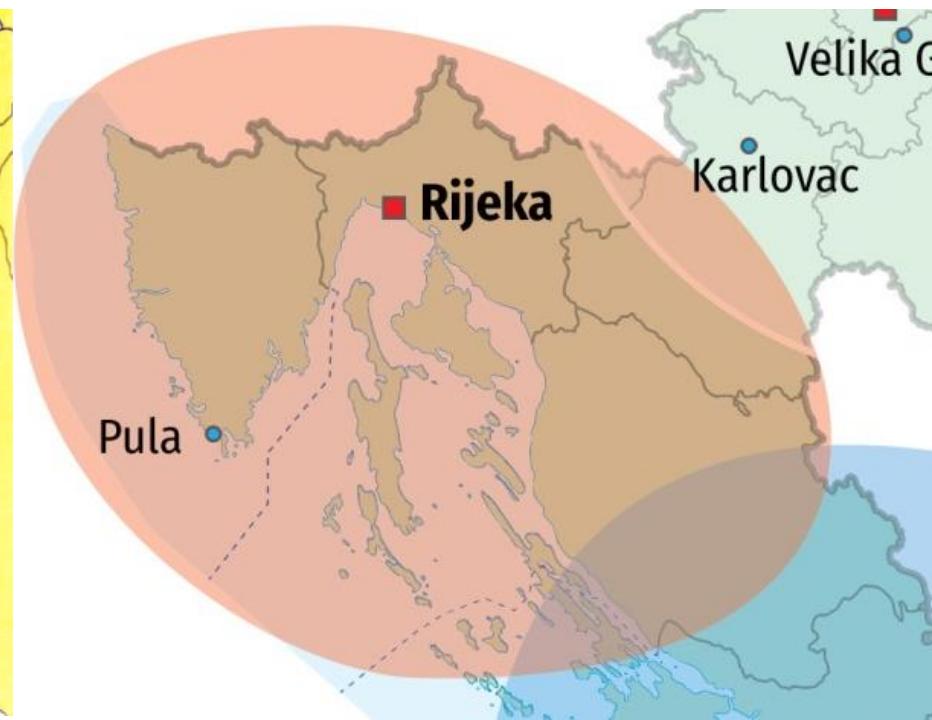
- obuhvaća prostor Dalmacije
 - oko **26%** teritorija i oko **20%** stanovništva Hrvatske
- **Split** – grad ponikao iz Dioklecijanove palače (iz 4. st.)
 - **važno industrijsko, prometno, turističko, obrazovno i kulturno središte**
 - razvija se izgradnjom željeznice i nakon 2. svj. rata (izgradnja luke i industrijalizacija)
- danas je **drugi grad po veličini u RH** (oko 178 000 st) i čini urbanu regiju od Trogira na zapadu do Omiša na istoku, prostor zaledja s velikim krškim poljima i srednjodalmatinske otoke (Hvar, Brač, Šolta) te čini 60 km dugu urbaniziranu regiju sa oko 250 000 stanovnika
- **regionalna središta:** Zadar, Šibenik i Dubrovnik

RIJEČKA MAKROREGIJA

- obuhvaća područje Istre, kvarnerskih otoka i veći dio Gorske Hrvatske
 - oko **18%** teritorija i oko **12%** stanovništva Hrvatske
- **Rijeka** (oko 129 000 st) – važan prometni položaj u povezivanju kontinenta i mora
 - velika važnost u 19. st kao pomorska luka (danас **naša najveća luka**)
 - urbana regija od Opatije na zapadu do Crikvenice na istoku – oko 200 000 st
 - radi strmog terena grad se ne može puno širiti – grade se poslovne zone Kukuljanovo i Škriljevo
- **regionalna središta:** Pula i donekle Rovinj

i Poreč

OSIJEČKA MAKROREGIJA

- obuhvaća područje Slavonije
 - oko **20%** teritorija i oko **18%** stanovništva Hrvatske
- **Osijek** (oko 108 000 st) – rubni položaj u makroregiji (luka na rijeci Dravi)
 - u rimsko doba Mursa
 - jedan od prvih gradova u Hrvatskoj koji se počinje industrijalizirati (zbog povoljnog prometnog položaja na Dravi)
 - **periferan položaj** – sporije se razvija od ostalih makroregionalnih središta
- **regionalna središta:** Požega, Slavonski Brod, Vukovar i Vinkovci

